

Міжнародне регулювання фінансово-правових засобів запобігання корупції в цифровому середовищі

Карасюк М. В.¹

Опубліковано	Секція	УДК
24.07.2023	Право	347.73

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8207538>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті проаналізовано та здійснено класифікацію міжнародних правових актів в сфері регулювання застосування цифрових засобів щодо запобігання корупції. Запропоновано наступну класифікацію міжнародних правових актів в сфері регулювання застосування цифрових засобів щодо запобігання корупції: 1) акти-декларації; 2) конвенції; 3) міжнародні кодифіковані акти, кодекси; 4) резолюції; 5) інші міжнародні акти (хартії, директиви, акти-рекомендації). Зазначено, що починаючи з 2010 р. було розроблено та прийнято велику кількість нормативних актів щодо участі громадськості у фінансовій політиці. Зроблено висновки, що науково-технічний прогрес (створення цифрового середовища та мережі інтернет) сприяв інтенсивному розвитку системи правового регулювання фінансово-правових засобів запобігання корупції в цифровому середовищі. Доведено, що міжнародні акти, які стосуються фінансово-правових засобів запобігання корупції у цифровому середовищі сприяли запровадженню електронних систем антикорупціоного декларування та електронних систем публічних закупівель в багатьох зарубіжних країнах.

Ключові слова: корупція, електронне декларування, публічні закупівлі, декларація, конвенції, кодекси, резолюції.

International regulation of financial and legal means of preventing corruption in the digital environment

Annotation. The article analyzes and classifies international legal acts in the field of regulation of the use of digital means in the prevention of corruption. The following classification of international legal acts in the field of regulation of the use of digital means for the prevention of corruption is proposed: declarations (*the United Nations Declaration on Combating Corruption and Bribery in International Commercial Transactions (1996), Lima Declaration (1997)*) 2) convention (*The United Nations Convention against Corruption, Inter-American Convention Against Corruption, etc.*) 3) international codified acts, codes (*The International Code of Conduct for Public Officials – annex to the UN General Assembly Resolution (1996), Code of Conduct of Law Enforcement Officials (1979), etc.*) 4) resolutions (*UN Resolution on Action against Corruption (1996), Resolution (97)24 On the Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe (1997)*), 5) other international acts (*charters, directives, acts-recommendations*). It has been proven that EU Directives play an important role in the financial and legal means of combating

¹ Карасюк Марта Володимирівна, аспірантка кафедри адміністративного та фінансового права, Львівський національний університет ім. І. Франка, <https://orcid.org/0000-0002-5743-4702>

corruption in the digital environment. It is noted that since 2010, a large number of normative acts on public participation in financial policy have been developed and adopted. It was concluded that scientific and technical progress (formation of the digital environment and the Internet) contributed to the intensive development of the system of legal regulation of financial and legal means of preventing corruption in the digital environment. In recent decades, a large number of international and national legal acts aimed at fighting corruption have been adopted. It has been proven that international acts related to financial and legal means of preventing corruption in the digital environment contributed to the introduction of electronic anti-corruption declaration systems and electronic public procurement systems in many foreign countries. The introduction of such electronic systems is a significant step in preventing corruption.

Keywords: corruption, electronic declaration, public procurement, declaration, conventions, codes, resolutions.

Вступ

На сьогоднішній день, міжнародна спільнота визнає та перевіряє різні ефективні засоби та методи протидії корупції, які спираються на певні засади, серед яких варто виділити: принцип відкритості влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, ефективні механізми контролю над діяльністю державних органів, що здійснюються громадянським суспільством, свободу слова, незалежність засобів масової інформації. Важливою складовою формування та реалізації ефективної системи протидії корупції є чітка співпраця між державами та їх правоохоронними органами на регіональному та міжнародному рівнях, а також участь у заходах протидії корупції, запроваджених міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), Рада Європи, Інтерпол, Європол, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші [1, с. 167-168]. Одними із найновіших засобів боротьби із корупцією є електронні. Окремі елементи міжнародного правового регулювання цифрових засобів запобігання корупції дослідували наступні науковці: В. А. Бондаренко, О.О. Гейц, В. І. Іванюк, Є. О. Лаврентьев, П. П. Латковський, І. М. Милосердна, Р.О. Содомора, Т.М. Супрун, В.В. Топчій, В.А. Шкелебей та ін. Проте вказані вище дослідження не були комплексними та не характеризували систему міжнародного правового регулювання цифрових засобів запобігання корупції в цілому.

Метою цієї статті є дослідження міжнародного регулювання фінансово-правових засобів запобігання корупції в цифровому середовищі

Результати

Одним із ефективних способів протидії корупції є застосування міжнародних стандартів у цій сфері. В свою чергу О. Гейц слушно зазначає, що міжнародні стандарти публічно-правового механізму протидії корупції в Україні залежать від міжнародно-правового регулювання в сфері боротьби з корупцією [2, с. 129].

До міжнародних актів, які стосуються фінансово-правових засобів запобігання корупції в цифровому середовищі можна віднести наступні:

1.Акти-декларації (Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» 1996 р., Лімська декларація 1997 р. тощо);

Декларацією ООН «Про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» ч. 5-7 визначено, що держави-члени, індивідуально і через міжнародні регіональні організації, вживаючи заходів з урахуванням конституції і основних правових принципів кожної держави та відповідних національних законів, зобов'язуються:

... 5. розробити або застосовувати стандарти і методи обліку, які підвищують прозорість міжнародних комерційних операцій і спонукають приватні корпорації, у тому числі транснаціональні корпорації, які займаються міжнародними комерційними операціями, і окремих осіб, що займаються такими операціями, не допускати корупцію, хабарництво і пов'язані з ними протиправні дії та вести боротьбу з ними;

6. розробляти або заохочувати розробку, у відповідних випадках, кодексів поведінки у галузі підприємницької діяльності, стандартів і оптимальної практики, які забороняють корупцію, хабарництво і пов'язані з ними протиправні дії при здійсненні міжнародних комерційних операцій;

7. вивчати можливість визнання незаконного збагачення державних посадових осіб або обраних представників злочином ...[3].

Наступний міжнародний акт – Лімська декларація закріпила основні принципи здійснення державного фінансового контролю. Перший пункт серед дій на національному та місцевому рівні декларації визначає, що «всі уряди мають діяти прозоро та бути підзвітними на всіх рівнях, причому громадськість повинна мати максимально широкий доступ до інформації. Вони зобов'язані забезпечити, аби державні рахунки були відкритими для публічного перегляду. Роль громадянського суспільства є найважливішою на національному та місцевому рівнях, де участь заохочуватиметься забезпеченням прямого доступу інформації до тих, хто приймає рішення та проводить публічні слухання у важливих справах» [4].

Більше того, окремі пункти декларації наголошують на важливості подолання корупції для ефективного здійснення фінансового контролю на національному та міжнародному рівні. Зокрема, «уряди, які ще не зробили цього, зобов'язані звести до мінімуму економічні можливості для хабарів та корупції, які ще мають місце, такі, як: монополії, малі зарплати, обтяжливі податки, правила та ліцензії, що перешкоджають діловій активності», а також для забезпечення ефективності вже існуючого законодавства, «ввести систему декларацій про прибутки для осіб, що займають виборні пости (та для їх родин), а також зобов'язати їх пояснювати доходи, які перевищують законні джерела прибутку» [4].

Ці та інші пункти Лімської декларації створили необхідні передумови для переосмислення засобів запобігання корупції у сфері фінансового контролю. Протягом декількох десятиліть ці засоби змінювались та вдосконалювались, але саме науково-технічний прогрес, створення цифрового середовища та мережі Інтернет, а пізніше можливості доступу до них більшості держав світу, дозволив розпочати діалог про кардинально інший підхід до врегулювання сучасних викликів, пов'язаних із корупцією [5, с. 44].

2. *Конвенції* (Конвенція ООН проти корупції, Міжамериканська конвенція проти корупції, Цивільна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Конвенція Африканського союзу щодо запобігання та боротьби з корупцією 2003 р., Конвенція Ліги арабських держав про боротьбу з корупцією 2010 р., Кримінальна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією тощо).

Конвенція ООН проти корупції, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у жовтні 2003 року і набула чинності 14 грудня 2005 року, є найбільш комплексною серед усіх антикорупційних конвенцій, що діють в наш час. Більш ніж 180 країн світу ратифікували цю Конвенцію, яка встановлює загальні принципи, стандарти, процеси та практики з метою підсилення антикорупційних заходів на національному рівні.

Конвенція також сприяє міжнародному співробітництву шляхом гармонізації нормативно-правової бази для ефективного правозастосування та створення механізмів взаємодопомоги. Наприклад, відповідно до розділу 5 статті 8 (Кодекси

поведінки державних посадових осіб) Конвенції, кожна Держава-учасниця має зобов'язання у відповідних випадках і відповідно до свого внутрішнього права встановлювати системи та заходи, що змушують державних посадових осіб надавати декларації відповідним органам. Ці декларації повинні містити інформацію про позаслужбову діяльність, зайнятість, інвестиції, активи, а також про значні подарунки або надходження, які можуть створити конфлікт інтересів у зв'язку з їхніми посадовими обов'язками.

Таким чином, Конвенція ООН проти корупції сприяє підвищенню прозорості та відповідальності державних посадових осіб та зміцненню боротьби з корупцією на міжнародному рівні.

Конвенція ООН проти корупції стосується не лише антикорупційного декларування, але охоплює різноманітні аспекти, включаючи державні закупівлі запобігання, криміналізацію, міжнародну співпрацю та повернення активів. Незважаючи на це, глава II Конвенції, яка стосується «Превентивних заходів», містить спеціальні положення (статті 7-10 та стаття 13), спрямовані на включення належних практик закупівель у ширшу антикорупційну ініціативу. Ці статті детально розглядають питання, пов'язані з прозорістю в державному секторі, зокрема прозорість у державних закупівлях і державних фінансах. Держави-члени, які ратифікували Конвенцію, повинні впровадити відповідні системи і заходи, що призведуть до ухвалення нового законодавства або внесення змін до чинних законів, які відповідають основоположним принципам їхніх правових систем.

З метою забезпечення законності процедур закупівель та відповідності публічного розголошення інформації, стаття 9 Конвенції встановлює наступні вимоги: встановлення належної системи закупівель; забезпечення прозорості в закупівлях; застосування об'єктивних критеріїв прийняття рішень; впровадження ефективної системи внутрішнього контролю або перевірки пропозицій; забезпечення доброчесності державних посадових осіб; підготовка належних документів публічного характеру, зокрема щодо фінансових показників, та їх оприлюднення.

Ці заходи спрямовані на підвищення прозорості та відкритості в державних закупівлях і сприяють забезпеченню ефективного боротьби з корупцією.

Варто також звернути увагу і на наступні положення Міжамериканської конвенції проти корупції від 29.03.1996 р. [6]:

1) Ч. 4 ст. 3 (Превентивні заходи): Маючи на увазі цілі, сформульовані у статті 2 цієї Конвенції, Держави-учасниці погодилися розглянути можливість застосувати заходи в межах їхніх власних інституційних систем, щоб створити, підтримати і зміцнити: ... 4. Системи для реєстрації прибутку, майна і зобов'язань осіб, які виконують публічні функції на певних постах, як вказано законом, і там, де це доцільно, оприлюднювати випадки такої реєстрації.

2) Ст. 9 (Незаконне збагачування): Відповідно до своєї Конституції і основних принципів своєї правової системи кожна Держава-учасниця, що ще не зробила цього, повинна вжити необхідних заходів для встановлення за своїм законодавством як злочину суттєвого збільшення майна урядового чиновника, що він не може зрозуміло пояснити у відношенні до його законних заробітків під час здійснення своїх функцій. Серед тих Держав-учасниць, що встановили незаконне збагачування як злочин, такий злочин мусить розглядатися як акт корупції, маючи на увазі цілі цієї Конвенції [7, с. 102].

Конвенція про запобігання та протидію корупції главами держав й урядів Африканського союзу [8] має за мету запобігання та протидію корупції у виконанні публічних функцій посадовими особами. Вона визначає кілька видів корупційних діянь та супутніх правопорушень, які потребують уваги. Зокрема, це стосується:

1) Прийняття подарунків, послуг, преференцій та інших переваг посадовими особами у процесі виконання їх публічних обов'язків (згідно з пунктом "а" частини 1 статті 4).

2) Незаконне збагачення та відсутність належного пояснення джерел доходу (згідно з пунктом "g" частини 1 статті 4 і статтею 8) та інші подібні порушення.

Ці заходи спрямовані на боротьбу з корупцією та зміцнення прозорості та етичних стандартів у виконавчій владі для забезпечення чесного та ефективного управління.

3. *Міжнародні кодифіковані акти (кодекси)* (Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб – додаток до резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1996 р., Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979 р. тощо).

Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 12 грудня 1996 року, є одним з перших світових антикорупційних стандартів. Цей кодекс передбачає, що державні посадові особи, залежно від посади, яку вони займають, повинні оголошувати або надавати інформацію про свої особисті активи та зобов'язання, відповідно до вимог законодавства та адміністративних положень. Крім того, вони також мають (при можливості) надавати інформацію про активи та зобов'язання, що належать їхнім чоловікам або дружинам, а також інформацію про утриманців[9].

Цей кодекс поведінки спрямований на забезпечення прозорості та запобігання конфліктам інтересів серед державних посадових осіб. Він визначає стандарти для декларування особистих фінансових інтересів державними посадовими особами, щоб запобігти можливості зловживання владою або незаконного збагачення.

Стаття 7 Кодексу поведінки посадових осіб, який стосується підтримання правопорядку [10], встановлює обмеження та вимоги щодо зловживання службовим становищем, а також отримання подарунків, пільг, інших стимулів під час виконання своїх обов'язків.

Відповідно до стандартів, зазначених у Модельному кодексі, державні службовці мають дотримуватися наступних принципів у процесі виконання своїх службових обов'язків: сумлінність, ініціативність та творчість, підвищення професійної кваліфікації, чесність та безупередженість, висока культура спілкування, підтримка позитивної репутації. У Модельному кодексі визначені сферу, де важливо враховувати наведені вище норми поведінки, з орієнтацією на антикорупційні обмеження, що стосуються державних службовців: звітність; конфлікт інтересів; політична і громадська діяльність; захист приватного життя; дарунки; неприйнятні пропозиції; зовнішній вплив; зловживання службовим становищем; відповідальність керівника та відповідальність за свої дії тощо [11, с. 34].

4. *Резолюції* (резолюція ООН «Заходи проти корупції, що практикується транснаціональними та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами» 1975 р, Резолюція ООН із запобігання злочинності «Практичні заходи боротьби з корупцією. Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва» 1990 р., Резолюція ООН «Боротьба з корупцією» 1996 р. Резолюція Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» 1997 р. № 97/24 тощо).

Варто погодитися із І. Милосердною, яка слушно зауважує, що антикорупційні резолюції Генеральної Асамблеї ООН не є для держав юридично обов'язковими, однак вони сприяють формуванню нормативно-правової бази з питань протидії та боротьби з корупцією [12, с. 32].

Резолюції ООН можуть містити рекомендації та принципи, пов'язані з електронним декларуванням або з публічними закупівлями. Вони можуть закликати

країни-члени впроваджувати електронні системи декларування фінансових інтересів посадовців та забезпечувати доступність цієї інформації для громадськості. Резолюції також можуть наголошувати на важливості захисту особистих даних та забезпечення кібербезпеки у контексті електронного декларування.

Крім того, ООН може сприяти обміну досвідом та найкращими практиками щодо електронного декларування або публічних закупівель між країнами. Це може включати проведення семінарів, конференцій та інших заходів з метою підвищення свідомості та розуміння процесу електронного декларування та публічних закупівель та їх переваг.

Таким чином, резолюції ООН відіграють роль каталізатора та сприяють підтримці електронного декларування та електронних публічних закупівель як засобів протидії корупції та забезпечення прозорості та ефективності управління. Вони підкреслюють значення цієї практики для зміцнення демократії та розвитку стійких інституцій у всьому світі.

Згідно положень Резолюції «Про двадцять принципів боротьби з корупцією», серед двадцяти керівних принципів для боротьби проти корупції, особливу увагу привертають наступні:

1) Забезпечення відповідних заходів для конфіскації та позбавлення доходів, отриманих внаслідок випадків корупції (пункт 4).

2) Просування спеціалізації осіб або органів, що відповідають за боротьбу з корупцією, та забезпечення їм необхідних засобів та навчання для виконання своїх завдань (пункт 7).

3) Забезпечення прозорості прийняття рішень публічною адміністрацією з урахуванням необхідності боротьби з корупцією (пункт 9).

4) Специфікація поведінки посадових осіб у відповідності до кодексів поведінки (пункт 10).

5) Прозорість процедур державних закупівель (пункт 14) [13].

Ці принципи спрямовані на запобігання корупції, зміцнення прозорості та ефективності в управлінні, а також забезпечення етичності та відповідальності посадових осіб.

Отже, резолюція "Про двадцять принципів боротьби з корупцією" має значний вплив на розвиток публічних закупівель та впровадження електронного декларування. Вона сприяє створенню прозорих, ефективних та чесних механізмів у сфері публічних закупівель, що сприяє попередженню корупції та забезпеченню рівних умов для всіх учасників.

5. *Інші міжнародні акти (хартії, директиви, акти-рекомендації та інші).* Певний інтерес для нашого дослідження становить Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства [14]. Ця хартія була прийнята на засіданні Групи високого рівня з питань інформаційного суспільства, що відбулося в Окінаві, Японія, у 2000 році.

Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства ставить своїм завданням сприяння розвитку інформаційного суспільства та використанню інформаційно-комунікаційних технологій для прогресу і соціального розвитку. Вона визначає принципи, які стосуються свободи виразу, доступу до інформації, приватності та інших цінностей у глобальному інформаційному суспільстві. На нашу думку, хоча ця Хартія безпосередньо не стосується проблеми корупції, водночас такі важливі засади, як прозорість, відкритість та доступ до інформації, які вона підтримує, сприяють протидії корупції шляхом забезпечення громадського контролю та підвищення прозорості управління.

Поєднання Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства та фінансово-правових засобів в цифровому середовищі сприяє створенню більш прозорої, ефективної та етичної інформаційної системи, яка запобігає корупції,

забезпечує громадський контроль та збільшує довіру до управління ресурсами у цифровому світі.

Важливу роль для фінансово-правових засобів протидії корупції в цифровому середовищі відіграють Директиви ЄС. Наприклад, механізм здійснення публічних закупівель у формі електронного аукціону врегульовано за допомогою Директиви 2014/24/ЄС, яка була прийнята 26 лютого 2014 року. Ця Директива встановлює обов'язок державному сектору укладати більше контрактів шляхом проведення конкурентних та прозорих процедур, які базуються на об'єктивних та перевірених фактах. Вона містить положення щодо вимог до публікації, різних конкурентних процедур для різних типів контрактів, вимог до критеріїв та специфікацій, що використовуються у процесі публічних закупівель, а також вимог до установ та процедур, що забезпечують ефективну перевірку призначення контрактів (механізм розгляду скарг).

Крім того, основними правовими документами для здійснення публічних закупівель в країнах ЄС з 2016 р. є наступні Директиви: «Про укладання договорів концесії»: Директива 2014/23/ЄС від 26.02.2014 р.; «Про здійснення державних закупівель та про визнання недійсною Директиви 2004/18/ЄС»; «Про здійснення закупівель підприємствами, що працюють у сфері водо-, енергопостачання, транспорту та телекомунікацій, та про визнання недійсною Директиви 2004/17/ЄС»: Директива 2014/25/ЄС від 26.02.2014 р.; «Про електронне інвойсування у сфері державних закупівель»: Директива від 16.04.2014 р. 2014/55/ЄС.

Відповідно до цих директив прозорість у сфері закупівель вважається одним з найефективніших інструментів у боротьбі з корупцією і способом забезпечення раціонального використання коштів. Вона ґрунтується на ряді невід'ємних елементів, таких як публікація правил закупівель, своєчасне оприлюднення планів закупівель, розміщення тендерних оголошень, розкриття критеріїв оцінки у запрошенні до участі в конкурсі, публікація інформації про укладені контракти та суми, що були сплачені, створення належних та своєчасних механізмів оскарження, а також інформування посадових осіб, які залучені до процесу державних закупівель, про наявний фінансовий інтерес чи конфлікт інтересів. Всі ці елементи мають на меті забезпечити проведення чесних, безпристрасних та недискримінаційних процедур. Крім того, прозорість може бути зміцнена через заходи «управління» державними закупівлями, які включають моніторинг систем закупівель держав-членів ЄС та встановлення вимог щодо подання певних звітів щодо роботи їхніх систем.

Загалом вищезазначені директиви ЄС щодо державних закупівель охоплюють основні принципи процесу закупівель та ставлять за мету підвищення прозорості. А. Каліна зазначає, що головна ціль цих директив полягає у зниженні бар'єрів для торгівлі, що в контексті державних закупівель передбачає усунення будь-яких обмежень доступу до участі в державних закупівлях в рамках ЄС. Держави-члени ЄС зобов'язані застосовувати ці фундаментальні принципи при призначенні контрактів, зокрема принципи недискримінації, рівного ставлення, конкурентності та прозорості. Правовий режим, встановлений директивами ЄС, також базується на численних фундаментальних принципах і прецедентному праві, які визначаються рішеннями Суду ЄС.

Варто зауважити, що у межах ЄС існують різні форми електронних закупівель, які закріплені на законодавчому рівні ЄС або в окремих країнах-членах ЄС. Наприклад, це можуть бути електронний аукціон, електронний ринковий майданчик та електронний каталог. Крім того, існують також добровільні механізми проведення е-торгів, які використовуються учасниками сфери державних закупівель.

Загалом, в наш час, Європейська комісія визначила цифровізацію публічних закупівель як ціль, спрямовану на поліпшення традиційних процедур. Однак, вона не завжди гарантує збільшення конкуренції та краще виконання державних контрактів. Проте, цифрові технології розширюють доступ бізнесу до ринку державних закупівель, сприяють прозорості та цілісності даних [16].

Аналізуючи європейське антикорупційне право, варто погодитися з В. Бондаренко, яка зазначає «...європейське право містить масивну систему антикорупційних нормативних документів, що визначають відносини в сфері публічної служби. Каркасом цієї системи є заходи, розроблені Радою Європи (його членами є всі держави-члени ЄС; отже, антикорупційні норми проходять одночасну імплементацію в державах Європи)» [17, с. 179]. В Євросоюзі приймаються загальні документи з боротьби зі злочинністю, що стосуються корупції (наприклад, Рішення Ради 2002/584, Рішення Ради 2001/500/ тощо), і спеціальні антикорупційні норми такі, як Конвенція про боротьбу з корупцією 1997 р., до якої причетні службовці держав-членів Євросоюзу; обов'язки щодо арешту та конфіскації хабарів й інших корупційних доходів службовців покладено на держави-учасниці Конвенції.

Наступним різновидом міжнародних актів, які стосуються фінансово-правових засобів протидії корупції в цифровому середовищі є акти-рекомендації (наприклад, Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам членам «Про загальні правила боротьби з корупцією при фінансуванні політичної партії і виборчих кампаній» 2003 р., Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасникам «Про електронну демократію» 2009 р., Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки» 2010 р. тощо). Варто зауважити, що міжнародні акти-рекомендації не є юридично зобов'язуючими, але вони відображають найкращі стандарти і практики, які можуть бути прийняті та використані країнами для запобігання корупції.

В рекомендації № Rec (2003) 4 Комітету міністрів Ради Європи, яка була видана 8 квітня 2003 року, висловлювалась пропозиція встановити однаковий підхід до трактування та регулювання зовнішнього фінансування політичних партій, джерел фінансування кандидатів у виборах і обраних представників, витрат на виборчу кампанію, прозорості, нагляду та, зокрема, санкцій у боротьбі з корупцією [18, с. 151-152]. Так, статтею 16 згаданих рекомендацій визначено, що держави повинні встановити ефективні, пропорційні та попереджувальні санкції за порушення правил фінансування політичних партій та виборчих кампаній. Стосовно санкцій у цьому документі зазначено: «У випадку порушення законодавства, політичні партії мають піддаватися зрозумілим санкціям, включаючи часткову або повну втрату чи примусове відшкодування державних внесків, а також накладення штрафів. Коли встановлена індивідуальна відповідальність, санкції мають передбачати анулювання мандату або тимчасове позбавлення права займати певну посаду». Встановлення ефективних санкцій є важливою складовою боротьби з корупцією в політичних сферах, оскільки це допомагає запобігти недобросовісним практикам та незаконному впливу на виборчі процеси.

Отже, ця рекомендація пропонує уніфікований підхід, що стосується правил і принципів усіх зазначених аспектів, що пов'язані з фінансуванням політичних партій та виборчих кампаній. Вона наголошує на необхідності прозорості, нагляду та встановленні ефективних санкцій з метою запобігання корупції.

Рекомендація Комітету Міністрів РЄ державам-учасникам з електронної демократії визначає такі сектори (напрямки) е-демократії, як: е-парламент, е-законотворення, е-голосування, е-правосуддя, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-навколишнє середовище (екологія), е-вибори, е-референдум, е-ініціативи, е-

голосування, е-консультації, е-петиції, е-політичні компанії, е-опитування) тощо. Отже, цей акт врегульовує питання щодо електронних системи, які в свою чергу дозволяють покращити прозорість урядових процесів та прийняття рішень, зменшуючи можливості для корупції.

Впровадження декларацій про доходи і майно публічних посадових осіб та електронних публічних торгів закріплено і у ряді документів Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку, в інших міжнародних інститутах.

Організація економічного співробітництва та розвитку прийняла два значущих документи, які мають велике значення у контексті антикорупційних обмежень – Конвенцію з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій 1997 р. та Рекомендацію щодо подальшого протидії підкупу іноземних державних службовців у міжнародних ділових операціях 2009 р.

Р. Содомора зазначає, що за оприлюдненими даними при розробці вищезазначеної Конвенції був врахований досвід США щодо правового регулювання корупції, зокрема положення Федерального закону США «Про корупцію за кордоном» 1977 року. Цей закон був першим у національному законодавстві, який встановив кримінальну відповідальність за корупцію зарубіжних посадових осіб і передбачав екстериторіальну юрисдикцію у відношенні корупційних дій. Конвенція, практично, є першим і єдиним міжнародним антикорупційним інструментом, спрямованим на боротьбу зі стороною, що запропонує незаконну винагороду [19, с. 145].

Згідно з Конвенцією з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій, головний акцент (у частині 1, статті 1) зроблено на ситуаціях, коли посадові особи отримують або отримують пропозиції, обіцянки чи надання матеріальних, грошових або інших переваг. В результаті свідомі дії таких посадових осіб, спрямовані на отримання таких переваг, порушують антикорупційні обмеження, пов'язані з використанням службових повноважень, отриманням пільг, послуг, майна та інших подібних ситуацій.

З метою зміцнення здатності країн-учасниць Конвенції про боротьбу з хабарництвом протидіяти корупції, Організація економічного співробітництва та розвитку прийняла рекомендацію, яка стосується запобігання, виявлення та розслідування підкупу іноземних державних службовців у міжнародних ділових операціях. Ця рекомендація включає Керівництво з належної практики щодо внутрішнього контролю, етики та дотримання, відоме як «Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance» [20], прийняте в 2010 році. Метою цього керівництва є забезпечення того, щоб компанії та організації додержувалися найвищих стандартів внутрішнього контролю, етики та дотримання у зовнішніх операціях, щоб уникнути корупції та підкупу іноземних громадян.

Варто також зауважити, що починаючи з 2010 р. було розроблено та прийнято велику кількість нормативних актів щодо участі громадськості у фінансовій політиці. Open Budget System (OBS), Глобальна ініціатива фінансової прозорості (GIFT) та інтернет-мережа в цілому сприяють діалогу між громадянським суспільством, урядом, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами, очоливши процес розробки, діджиталізації, уточнення та офіційного оформлення стандартів участі громадськості у законодавчі акти. У 2012 році Генеральна Асамблея ООН визнала принципи високого рівня GIFT з питань фінансової прозорості, участі та підзвітності, яких у 2016 році було розширено до десяти принципів участі громадськості у фінансовій політиці [21, с. 789].

Висновки

Отже, проаналізувавши систему міжнародних актів, які стосуються фінансово-правових засобів запобігання корупції у цифровому середовищі, ми можемо зробити наступні висновки:

1) науково-технічний прогрес (створення цифрового середовища та мережі інтернет) сприяв інтенсивному розвитку системи міжнародних актів у цій сфері;

2) на сьогодні ця система є досить розгалуженою та включає різноманітні міжнародні акти (конвенції, резолюції, декларації, директиви, рекомендації тощо);

3) міжнародні акти, які стосуються фінансово-правових засобів запобігання корупції у цифровому середовищі сприяли запровадженню електронних систем антикорупційного декларування та електронних систем публічних закупівель в багатьох зарубіжних країнах. Запровадження таких електронних систем є значним кроком в запобіганні корупції.

Список використаних джерел:

1. Топчій В.В., Шкелебей В.А., Супрун Т.М. Публічно-правова протидія корупції: навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 208 с.
2. Гейц О.О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні: дисертація ... к.ю.н. за спец.: 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України. Дніпро, 2019. 305 с.
3. Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_369#Text
4. Лімська декларація. VIII Міжнародна конференція по боротьбі з корупцією 7-11 вересня 1997 р. URL: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_090
5. Карасюк М.В. Правове регулювання запобігання корупції при здійсненні фінансового контролю в цифровому середовищі. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 82. С.44-48
6. Міжамериканська конвенція проти корупції від 29.03.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_089#Text
7. Іванюк В. І. Адміністративна відповідальність суддів за правопорушення, пов'язані з корупцією: дисертація ... к.ю.н. за спец. 12.00.07. Київ, 2016. 286 с.
8. The AU Convention on Preventing and Combatting Corruption (AUCPCC) 11.07.2003. URL: <https://www.refworld.org/docid/493fe36a2.htm>
9. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_788
10. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text
11. Лупу А.К. Адміністративно-правове забезпечення дотримання антикорупційних обмежень в публічній службі України: дис. ... к.ю.н. за Спец.12.00.07. Університет сучасних знань, Київ, 2020; Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2020. 214 с.
12. Милосердна І. М. Антикорупційна політика: міжнародні стандарти та досвід країн Східної Європи. *Політичне життя*. 2020.№4. С.30-38.
13. Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» від 6.11.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845#Text

14. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства : Міжнародний документ від 22.07.2000 р. URL: <http://studies.in.ua/ru/informacionnoe-pravoshpargalki/2201-oknavska-hartya-globalnogo-nformacynogo-susplstva.html>
15. Каліна А. Корупція та державні закупівлі: міжнародні правові інструменти URL : <https://radnuk.com.ua/author/anastasia-kalina/>
16. European Commission. (2018). Commission notice Guidance on Innovation Procurement. Brussels. Retrieved from <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/EN/C-2018-3051-F1-EN-MAINPART-1.PDF>
17. Бондаренко В. А. Зарубіжний досвід законодавчого регулювання запобігання корупції в системі публічної служби та імплементація норм міжнародного права в законодавчу базу України / В. А. Бондаренко, Н. О. Пустова . *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2016. Вип. 2. С. 177-186.
18. Лаврентьев Є.О. Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні: дис. ...к.ю.н. за спец.: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Київ, 2021. 259 с.
19. Содомора Р. О. Корупційні ризики: адміністративно-правові засади протидії: дис. ... к.ю.н. за спец. 12.00.07. Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України. Тернопіль, 2021. 215 с.
20. Рекомендація ОЕСР щодо подальшого протидії підкупу іноземних державних службовців у міжнародних ділових операціях від 26.11.2009 р. URL: <http://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Bribery-Recommendation-ENG.pdf>
21. Латковський П. П. Вплив діджиталізації на прозорість бюджетної політики. Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика : монографія / авт. колектив: С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова, Т. А. Латковська та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 800 с. С.755-799.